

Poincaré i la política internacional

El món de la política internacional s'assembla a taulars de joc amb diversos jugadors que no ocupen posicions igualitàries, sinó jerarquitzades, i on es desenvolupen diverses partides simultànies. La informació de la situació i de les conseqüències de les pròpies accions sempre resulta incompleta, fins i tot bastant precària. Aquests dos factors, la manca de qualitat de les dades inicials i la impossibilitat d'assignar probabilitats fiables a les conseqüències de les decisions, fa que els càlculs dels governs puguin fracassar estrepitosament.

1) La manca de qualitat de les dades. Es tracta d'una versió més complexa del que en ciència es coneix com el problema dels tres cossos. Des de pràcticament el moment en què Newton va unificar en una sola teoria els moviments dels planetes (astronomia) i els moviments dels "objectes terrestres" (física) va sorgir l'anomenat problema dels tres cossos. La física clàssica acostuma a estudiar-se a partir de les lleis que regeixen la interacció de dos cossos (dos planetes, per exemple). Tanmateix, quan són tres els objectes que interactuen entre si, la formulació matemàtica del que passa resulta molt més complicada que quan només n'hi ha dos. De moment, això no provocà grans problemes científics, ja que les lleis newtonianes són deterministes: com millors fossin els càlculs de les condicions inicials, més previsible seria establir la posició i velocitat final dels planetes o objectes que interactuaven.

Tanmateix, a principis del segle XX, Henri Poincaré va adonar-se que una petita diferència en les mesures del moment inicial dels tres cossos s'incrementaria ràpidament amb el temps, i donaria lloc a uns resultats molt allunyats de les previsions matemàtiques. Així, com que una exactitud perfecta en les mesures inicials resulta impossible, Poincaré va postular que hi haurà una notable diferència o incertesa entre el previst matemàticament i els resultats empírics dels fenòmens físics. De fet, aquesta incertesa podia arribar a ser quasi del mateix rang que si la predicció es fes de manera aleatòria.

Durant set dècades, aquesta conclusió del físic i matemàtic francès no va ser tinguda gaire en compte

Els governs es troben amb situacions d'indeterminació per una absència de qualitat en les dades inicials

Els lideratges resulten decisius. La mateixa situació amb lideratges diferents comportarà resultats diferents

FERRAN REQUERO

CATEDRÀTIC DE CIÈNCIA POLÍTICA, UPF

per la col·lectivitat científica. Tanmateix, va ser reintroduïda a partir de les anàlisis informàtiques d'un meteoròleg, E. Lorenz, les quals van obrir la perspectiva de la mal anomenada *teoria del caos*. Com és conegut, Lorenz va titular la seva famosa conferència de 1972 *Predictibilitat: l'aleteig d'una papallona al Brasil provoca un tornado a Texas?* A mitjà o llarg termini, quan intervien diferents variables interrelacionades, establir prediccions fiables no resulta possible. Això no significa que el comportament dels objectes sigui aleatori, sinó que, en ser les dades inicials impossibles de mesurar amb total precisió, els resultats finals s'allunyen molt dels càlculs obtinguts matemàticament a partir d'aquelles dades. Els meteoròlegs lluiten cada dia contra aquest tipus d'incerteses. Es tracta d'una qüestió estructural. No s'arregla augmentant la potència dels ordinadors. La complexitat de les interaccions amb dades inicials dotades de cert grau d'imprecisió, encara que sigui petit, impedeix el control de les incerteses dels fenòmens físics a través del temps.

El món de la política és més complex que el de la física. Hi ha molts més actors i moltes més variables interrelacionades. Els interessos i els objectius solen estar fixats, però els governs es troben amb situacions d'indeterminació en part a causa d'una absència de qualitat en les dades inicials.

2) La impossibilitat d'assignar probabilitats fiables a les conseqüències de les decisions. Habitualment, els governs tampoc poden establir càlculs fiables sobre les

probabilitats associades a les conseqüències de cadascuna de les possibles alternatives d'acció. En aquestes condicions no hi ha regles de decisió racional que puguin ser acceptades amb caràcter general. Del que sí que es disposa, però, és de tot un conjunt de regles que els actors poden triar segons quines siguin les seves actituds subjectives sobre el cas. Però es tracta de regles incompatibles entre si. Així, el marge d'actuació dels governs se situa entre les regles anomenades *maximín* i *maximax*.

La regla maximín és de tipus conservador. Està basada en una aversió al risc. Recomana actuar de manera que l'actor minimitzi el seu màxim risc possible. O sigui, l'actor es posa en la seva pitjor situació potencial possible i tracta de minimitzar-la. Per contra, la regla maximax recomana actuar des del supòsit que l'actor guanyarà la partida. Entre aquestes dues regles en situacions d'incertesa se'n situen d'altres de caràcter intermedi.

Així, la regla maximín difícilment serà implementada per actors polítics forts en l'àmbit internacional. La seva voluntat d'actuació estarà sempre que pugui a prop de la regla maximax, si no és que altres actors decisius amenacen d'aplicar la mateixa regla. Òbviament, apel·lar al *diàleg* sempre és important. Però aquí un diàleg efectiu pressuposa voler arribar a un pacte estable d'interessos per part dels principals actors implicats. En aquestes circumstàncies, els lideratges es tornen decisius. La mateixa situació amb lideratges diferents comportarà resultats diferents. Els lideratges són una variable important de les regles i decisions polítiques internacionals. Quan es combinen amb dades incompletes o imprecises, tal com va advertir Poincaré, i no es coneixen les probabilitats de les conseqüències de les diverses accions possibles, resulta impossible establir conclusions fiables a mitjà termini. El futur de les situacions complexes sempre restarà obert. En l'àmbit de la física i, sobretot, en l'àmbit de la política.

SAULL LOEB / AFP

